

variant stavby včetně zachování budovy z r. 1874; ta byla po dalších peripetiích vyhlášena Ministerstvem kultury v srpnu 2010 národní památkou.

Dopis předsedy CZ-IALE ministru životního prostředí Tomáši Chalupovi ve věci dlouhodobě konfliktního managementu národního parku Šumava s nabídkou na mediaci mezi stranami sporu rozvinutím jader nalezené shody – na základě diskuze v rámci výroční konference Management chráněných území (2012). Písemná odpověď ministra akceptující „inspiraci“ pro další jednání, ale odkazující na vyřešení problémů připraveným zákonem pro národní park Šumava ze strany MŽP.

Odborné a diskuzní angažmá v záležitosti velkoprojektu na vybudování kanálu Dunaj–Odra–Labe: A. Buček a I. Machar (eds., 2012), naposledy také v Živě (2014, 6: CXXXIII–CXXXVI).

Dopis předsedy CZ-IALE po výroční konferenci 2014 představitelům nové vlády ČR s nabídkou spolupráce při uplatňování zásad Evropské úmluvy o krajině v praxi (adresáti: Bohuslav Sobotka, předseda ČSSD a předseda vlády ČR, Andrej Babiš, předseda hnutí ANO 2011 a místopředseda vlády ČR, Pavel Bělobrádek, předseda KDU–ČSL a místopředseda vlády ČR, na vědomí hlavnímu poradci premié-

ra Vladimíru Špidlovi). Písemné odpovědi od všech tří subjektů, v případě ANO 2011 prostřednictvím ministra životního prostředí Richarda Brabce; dílčí odezva např. v obnovení činnosti Rady vlády pro trvale udržitelný rozvoj – přesun působnosti z MŽP na Úřad vlády, nebo seminář Povodně a sucho – krajina jako základ řešení s následnou edicí příspěvků, iniciativa J. Fanty ve spolupráci s Komisí pro životní prostředí AV ČR (viz str. XII–XIII kuléru této Živy).

Mezinárodní projekty stimulované členy CZ-IALE na mateřských pracovištích

Pátý rámcový program – projekt Evropské unie BIOHAB (Biodiversity and Habitats, 2002–05; EVK2-CT-2002-20018; viz např. R. G. H. Bunce a kol. 2005, R. G. G. Bunce a kol. 2007).

Projekt operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK CZ.1.07/2.3.00/20.0004 Landteam – Creation and development of multidisciplinary team on the basis of landscape ecology, 2011–2014; např. P. Maděra a kol. 2014).

Závěr

V novodobé historii postupně zanikla všechna pracoviště, která se soustředěně zabývala stavem a vývojem krajiny obecně

a České republiky zvláště (akademické ústavy: Geografický a Ústav ekologie krajiny; předtím Terplan – Státní ústav pro územní plánování). Univerzity „skrývají“ výuku v daném směru spíše jako okrajový přílepek k řečišti některého ze zavedených segmentů oborů, jejichž vymezení lépe přináší financovatelné body v dosavadním systému podpory vědy. Ekologie krajiny patří z podstaty věci mezi ty polyhistorické obory, které nadto víc než jiné propojují základní poznání a aplikace. Tomu odpovídá mnohem širší vějíř výstupů, než je ochotna rozhodovací byrokracie uznat, podporována převážně účelově motivovanými hlasy ze sféry akademické, rezortně-aplikační i developerské. Státu tady objektivně (možná ne subjektivně) začala chybět kompetentnost, což se přenáší mimo jiné do projevů občanské nespokojenosti v rozšiřujícím se spektru kauz při zacházení s krajinou. Proto práce České společnosti pro krajinnou ekologii nabývá širších dimenzí smysluplnosti.

Seznam citované literatury najdete na webové stránce Živy.

Jan Plesník

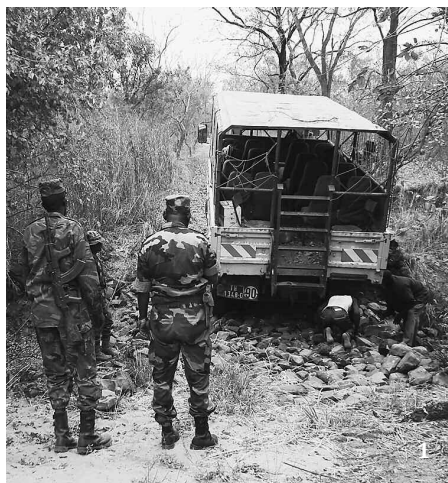
OSN ustavila Mezinárodní den planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů

Světový nebo mezinárodní den má mléko, žonglování, architektura, ženy a zvláště venkovské ženy, nekupování ničeho, otcové, spoření, ochrana osobních údajů, děti, zdravý spánek, šachy a dokonce i toalety. Některé další se týkají i životního prostředí. Od r. 1971 se 22. duben slaví jako Den Země, vzniklý z iniciativy amerických aktivistů. Organizace spojených národů vyhlásila 5. červen Světovým dnem životního prostředí. Připomíná se tak zahájení Konference OSN o životním prostředí člověka, konané v r. 1972 ve Stockholmu. Šlo o vůbec první celosvětovou akci věnovanou právě péči o životní prostředí. Na 2. října připadá Světový den hospodářských zvířat, zaměřený především na problematiku ohleduplného zacházení s živočichy v lidské péči. Od r. 2001 najdeme v kalendáři 22. květen jako Mezinárodní den biologické rozmanitosti – v r. 1992 se v keňském Nairobi vyjednávali shodli na všeobecně přijatelném textu Úmluvy o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity, CBD).

I flóra a fauna mají svůj svátek

Na konci r. 2013 k světovým či mezinárodním dnům přibyl další, když 20. prosince schválilo Valné shromáždění OSN návrh, aby se 3. březen stal Mezinárodním dnem planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Mezinárodní společenství

z oficiálním prohlášením v této příležitosti zdůraznilo, že fauna a flóra mají pro člověka nesporný společenský, hospodářský, vědecký, výchovně-vzdělávací, kulturní, etický a estetický význam. Na druhou stranu se planě rostoucí rostliny a volně žijící živočichové neziřdka stávají předmětem ilegální činnosti včetně nepovoleného obchodování. Zmiňovaný den nebyl vybrán náhodou – 3. března 1973 byla ve Washingtonu sjednána Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES).

Proč ale OSN přišla s Mezinárodním dnem planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů teprve nedávno, když CITES byla dohodnuta již před více než 40 lety? Důvodů najdeme hned několik. Přestože člověkem vyvolané mizení druhů nedostihlo rozsah hromadných vymírání, k nimž ve vývoji Země došlo již pětkrát, na mnoha místech planety lidé některé druhy vyhubili, zatímco četné invazní nepůvodní druhy úmyslně vysadili nebo nechťně zavlekli do oblastí mimo jejich přirozený areál rozšíření.

Střízlivé odhady hovoří o tom, že roční obrát mezinárodního obchodu s výrobky z planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů dosahuje, pokud do něj započítáme i obchod se dřevem a mořskými organismy včetně ryb, v celosvětovém měřítku více než 350 miliard amerických dolarů (USD); týká se stovek milionů jedinců desítek tisíc druhů. Většina tohoto obchodu je legální a značnou část můžeme považovat za udržitelnou – existenčně na něm závisí velká část obyvatel Země. Roční objem v rozporu s právem provozovaného obchodu s flórou a faunou a výrobky z nich se bez dřeva a mořských živočichů pohybuje v rozmezí 7–23 miliard USD. Jde o druhý největší černý trh na světě (po obchodování s drogami) a třetí nejvýnosnější komoditu ilegálního kšeftování vůbec; více se dá vydělat jen na narkotikách a zbraních. Obchodování s planě rostoucími rostlinami a volně žijícími živočichy a produkty z nich ještě zvýšilo používání internetu.

Ačkoli nejdůležitějším činitelem odpovědným za úbytek rostlinných a živočišných druhů na Zemi zůstává i nadále rozpad, ničení a ztráta původního prostředí, v mnoha místech doplňované šířením invazních nepůvodních druhů, také ilegální sběr, lov nebo odchyt bezprostředně

1 Strážci zvířer se na řadě míst afrického kontinentu stále potýkají s nedostatečným vybavením. Snímek přibližuje vyprošťování nákladního automobilu rangery z národního parku Niokolo Koba v Senegalu.

2 Jedním z míst, kde stále ještě přežívá početná populace slonů afrických (*Loxodonta africana*), zůstává Západní a Východní Tsavo. Národní parky zabírající dohromady 20 821 km² podle sčítání v únoru 2014 obývá 11 tisíc kusů. Ještě na konci 60. let 20. stol. oživovalo tato chráněná území na 35 tisíc slonů. Snímky J. Plesníka

ohrožují další existenci některých druhů. Nejznámějším příkladem zůstávají velcí savci – nosorožcovití (*Rhinocerotidae*) a chobotnatci (*Proboscidea*).

Jak souvisí pytláčení slonů a nosorožců s mezinárodním terorismem?

Až donedávna představovala nejdůležitější příčinu pytláčení nosorožců tradiční asijská medicína, především domněnka, že prášek z jejich rohu působí jako účinné afrodisiakum, pročišťuje organismus nebo pomáhá proti některým formám rakoviny. Nověji se tvrdí, že dokáže rychle a šetrně probrat člověka i ze silné kocoviny. Jak ukazují šetření, používání rozemletého nosorožčího rohu se v Číně a ve Vietnamu stalo známkou společenského postavení, obdobně jako u nás značkové oblečení nebo luxusní automobily. Zákazníci, zejména stále početnější střední třída v obou zemích, jsou ochotni zaplatit za 1 kg nosorožčího rohu dvakrát tolik než za zlato a více než za platinu nebo kokain – těžko uvěřitelných 65 tisíc USD. V letech 2000–07 pytláci v Jihoafrické republice zabili ročně 6–25 nosorožců, ponejvíce n. tuponosých (*Ceratotherium simum*). Od té doby počet zastřelených nosorožců s odřiznutými rohy raketově stoupá – v r. 2013 pytláci usmrtili 1 004 jedinců. V r. 2014 se počet upytláčených nosorožců v JAR vyšplhal k číslu 1 215 zvířat.

O mnoho lépe na tom nejsou ani sloni. V období 2010–12 zabili pytláci nejméně 100 tisíc slonů afrických (*Loxodonta africana*, obr. 2), tento počet se přitom povážlivě zvyšuje: v r. 2011 jich bylo upytláčeno na 17 tisíc, kdežto o dva roky později

již 35–40 tisíc jedinců. Nelze vyloučit, že toto číslo bylo ve skutečnosti ještě vyšší. Zatímco donedávna pytláci africké obry stříleli z automatických ručních zbraní nebo zabíjeli granátometry, v poslední době je tráví u napajedel kyanidem. Jen v r. 2013 se přes zákaz mezinárodního obchodování se slonovinou propašovalo na trh více než 400 tun této hmoty v hodnotě nejméně jedné miliardy USD; toto číslo odpovídá klům 50 tisíc slonů. Jednoduchým výpočtem zjistíme, že na černém kontinentě uhyne rukou pytláků každou čtvrt hodinu jeden slon. Protože počet zabitých slonů výrazně převyšuje množství narozených mláďat, už naše generace může být svědkem vymizení afrických chobotnatců z volné přírody. Početnost ještě vzácnějšího slona pralesního (*L. cyclotis*) se v letech 2002–11 hlavně vlivem ilegálního lovu snížila o 62 %. Pytlák sice dostane od překupníka za 1 kg sloních klů 80–100 USD, ale na cílovém černém trhu v Asii se stejně množství prodá za 2,5–3 tisíce USD, tedy více, než vydělá většina Afričanů za rok. Přitom ještě v r. 1976 stál 1 kg slonoviny v nejlidnatější zemi světa pouhých 6 USD.

Úbytek rostlinných a živočišných druhů, především ryb, podle vědců z Kalifornské univerzity v Berkeley je způsoben nárůstem násilných konfliktů, organizovaného zločinu, dětské práce a dalších podob novodobého otroctví. Vzrůstající pytláctví na africkém kontinentě stejně jako v jižní a jihovýchodní Asii dávno neslouží k přežití místního obyvatelstva, ale stává se stále více záležitostí profesionálů v organizovaném zločinu. Ba co víc, v mnoha případech je napojeno přímo i na mezinárodní terorismus. V Keni zabíjení velkých zvířat financuje ze 40 % činnost teroristů z islámských milicí Al-Šabáb a somálských kriminálních band. Za rohy nosorožců a slonů kly si na černém trhu kupují nejmodernější zbraně i ozbrojené gangy či milice ze Súdánu, Demokratické republiky Kongo, Středoafričské republiky, Nigérie, Čadu a Mosambiku, často zastrahující civilní obyvatelstvo. Bangladéšské teroristické skupiny napojené na Al-Kajdu získávají finanční prostředky na své operace mimo jiné střílením tygrů (*Panthera tigris*), slonů indických (*Elephas maximus*) a nosorožců indických (*Rhinoceros uni-*

cornis). Ásámští povstalci zabíjejí nosorožce indické automatickými puškami AK-47, známými kalašnikovy, přímo v národním parku Kaziranga – pytlákům v něm v r. 2013 padlo za obět 21 zvířat. Se sloními kly a nosorožčími rohy v některých zemích kšeftují také lidé z armádních a policejních jednotek, kteří je vykupují od rebelů, proti nimž mají bojovat.

Co dělat?

Je zřejmé, že na omezení pytláctví a následného protizákonného obchodování s planě rostoucími rostlinami a volně žijícími živočichy a výrobky z nich nestačí jen důsledné vymáhání práva, a to i za použití moderní techniky, jako jsou bezpilotní letadla nebo postupy soudobé molekulární genetiky. Vrtulníky již dnes běžně používají jak strážci zvířer, tak organizované gangy pytláků. Neméně důležité je pokusit se snížit poptávku v konzumentských zemích – výchovou, vzděláváním a osvětou cílové skupiny.

V červnu 2013 se představitelé 8 nejspělejších států světa a Evropské unie (skupina G8) shodli na setkání v britském Lough Erne, že boj proti ilegálnímu obchodu s planě rostoucími rostlinami a volně žijícími živočichy je stejně významný jako omezování korupce, mezinárodního organizovaného zločinu a obchodování s narkotiky a lidmi. Představitelé 46 zemí, kteří se v únoru 2014 zúčastnili v Londýně dvou denní konference pořádané britským korunním princem Charlesem a jeho synem princem Williamem, přislíbili zvýšit úsilí v boji proti nezákonnému obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů. Důležité je, že novelizovat příslušné zákony se zavázaly i země s největší poptávkou jako Čína, Vietnam a USA.

Po Číně a Vietnamu třetí největší trh se slonovinou – Spojené státy americké podmínky obchodování se slonovinou nedávno skutečně zpřísnily. Zákaz se týká veškerého dovozu africké slonoviny do USA a vyvézt lze pouze některé starožitnosti z tohoto materiálu, konkrétně určité předměty prokazatelně starší než 100 let. V září 2013 ustavil americký prezident Barack Obama pro omezení nepovoleného obchodování s rostlinami a živočichy zvláštní operační skupinu a slíbil věnovat 10 milionů USD na odbornou pomoc a na výcvik příslušných pracovníků přímo v Africe. Do úsilí o omezení nelegálního lovu volně žijících živočichů se zapojila i ikona africké ochrany přírody, světově proslulý paleoantropolog a bývalý ředitel Keňské správy pro planě rostoucí rostliny a volně žijící živočichy Richard Leakey. Otázkou pochopitelně zůstává, jaké konkrétní kroky budou po těchto prohlášeních následovat a zda nebudou šlápnutím vedle.

Wildlife není divočina

Jak se dalo předpokládat, v těch několika málo sdělovacích prostředcích, které v únoru 2014 v České republice věnovaly novému datu pozornost, se hovořilo o Mezinárodním dni divoké přírody nebo rovnou divočiny. Novináři tak doslova a tím ne zcela přesně přeložili anglický výraz wildlife. Sváté přírody v kalendáři OSN patří ale i kosu černému a pampelišce lékařské ve vaší zahradě.